

Zicht op... beleidsonderzoek Cultuur en School
achtergronden, literatuur en websites

Inhoud

Vooraf 5

Beleidsonderzoek Cultuur en School 7

Literatuur 23

Websites 35

Studiecentrum Cultuurnetwerk Nederland 37

Vooraf

'Er borrelt al geruime tijd iets in dit land. Kunstenaars en culturele instellingen zijn op zoek naar hun publiek en scholen zoeken mogelijkheden om hun leerlingen meer cultuur bij te brengen.'

Zo begint de rapportage over de jaren 2001 en 2002 van de visitatiecommissie cultuurbereik *Van jonge mensen en de dingen die gaan komen*. Dat de beide partijen (cultuur en onderwijs) elkaar niet altijd weten te vinden, is te lezen (op pagina 46) in deze rapportage: 'De samenwerking tussen scholen en culturele instellingen is van groot belang om vraag en aanbod goed op elkaar aan te laten sluiten. De gescheiden werelden van onderwijs en cultuur, zowel in beleid als in uitvoering, maken dat er echter niet makkelijker op.'

Deze *Zicht op...* is gewijd aan onderzoek dat verricht is naar het project Cultuur en School, dat als doel heeft de eerder genoemde samenwerking tussen scholen en culturele instellingen te stimuleren. Judith Lieftink, medewerker van Cultuurnetwerk Nederland, heeft geïnventariseerd welke beleidsonderzoeken over Cultuur en School zijn verschenen. De literatuurlijst in deze *Zicht op...* is een overzicht van deze beleidsonderzoeken. Het inleidend artikel geeft allereerst inzicht in de ontwikkelingen die plaatsvonden in bijna acht jaar Cultuur en School. Daarna beschrijft de auteur de werkwijze en de resultaten van de inventarisatie. Tot slot doet zij aanbevelingen voor het project Cultuur en School.

Cultuurnetwerk Nederland
Utrecht, juni 2003

Beleidsonderzoek Cultuur en School

Judith Liefink

In 1997 startte het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW) het project Cultuur en School met als doel onderwijs en cultuur dichter bij elkaar te brengen, door middel van samenwerking. Via dit project is per jaar een som geld beschikbaar voor culturele activiteiten die aansluiten op de onderwijsprogramma's. De uitvoering van het project valt uiteen in een centraal en decentraal traject. Op decentraal niveau wordt in samenwerking met de provincies en de grote gemeenten gewerkt aan de verdere ontwikkeling van een vraaggericht aanbod van cultuureducatieve projecten. Het centrale traject kiest als invalshoek de scholen, docenten en leerlingen, met als belangrijk instrument het verstrekken van vouchers (ook wel CKV-bonnen genoemd). Voor het project zijn aanvankelijk drie prioriteiten geformuleerd: erfgoed, vmbo en culturele diversiteit. Deze drie gebieden hadden elk gemeenschappelijk dat er tot dan toe een relatieve achterstand bestond in aanbod voor de scholen. Daarnaast kenmerkt het project zich door een intensieve samenwerking met gemeenten en provincies; de introductie van CKV-bonnen, eerst in het kader van het studiehuis (1999-2000), later uitgebreid naar het vmbo (2000-2001) en sinds 2001-2002 ook de basisvorming; het versterken van de digitale mogelijkheden voor cultuureducatie en – meer recent - versterkte aandacht voor literatuur- en media-educatie.

Door het project Cultuur en School zijn sinds die tijd niet alleen tal van initiatieven om cultuur een belangrijke rol te laten spelen in het onderwijs ontstaan, het project leidde ook tot een toename in onderzoeken naar cultuureducatie in het onderwijs.

Cultuurnetwerk inventariseerde in de periode 2002-2003 welk onderzoek in het kader van Cultuur en School is verricht dat *beleid* tot onderwerp had. De inventarisatie diende twee doelen: het eerste doel was een actuele nationale collectie beleidsonderzoek Cultuur en School op te zetten; het tweede om aan te wijzen waar hiaten en prioriteiten liggen in beleidsonderzoek in het kader van Cultuur en School.

Dit artikel bestaat uit drie delen. Het eerste deel beschrijft de gang van zaken rond het project Cultuur en School vanaf de start. Op basis van notities van het Ministerie OCenW en adviezen van de Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur worden de ontwikkelingen geschetst die hebben plaatsgevonden in - nu bijna - acht jaar Cultuur en School. In het tweede deel van dit artikel worden de werkwijze van de inventarisatie en de resultaten ervan beschreven. Het derde deel tenslotte bevat aanbevelingen voor toekomstig Cultuur en Schoolbeleid.

1. Cultuur en School - beleidskader

'Cultuur en onderwijs zijn geen gescheiden werelden. Zij zijn onverbreekbaar met elkaar verbonden. Zij stimuleren en beïnvloeden elkaar.' Zo begint de in 1996 uitgekomen notitie *Cultuur en School* van de toenmalige staatssecretarissen Netelenbos (Onderwijs) en Nuis (Cultuur).¹

In 1994 keerde - na jarenlang onderdeel te zijn geweest van het Ministerie van Welzijn en Volksgezondheid - Cultuur weer terug bij het Ministerie voor Onderwijs en Wetenschappen. Dit betekende de start van een hernieuwde samenwerking tussen de twee beleidsterreinen.

1 Netelenbos, T. & Nuis, A. (1996). *Cultuur en School*. Den Haag: SDU.

De notitie *Cultuur en School* was daarvan de eerste uiting. De beide bewindslieden wilden met deze notitie het draagvlak voor cultuureducatie in het onderwijs versterken.² De notitie, bedoeld voor het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en culturele instellingen richt zich op drie terreinen. Het eerste betreft de *onderwijsinhoud*: cultuur dient een facet te worden van het hele onderwijsprogramma. Door gebruik te maken van de deskundigheid en de producten van culturele instellingen kunnen scholen het onderwijsprogramma verrijken. Het tweede terrein van de notitie beschrijft *het klimaat van de school*. Een goed schoolklimaat is een voorwaarde voor de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen. In zo'n klimaat is er aandacht voor de culturele achtergrond van leerlingen, hun interesses en hun leefwereld. Aandacht voor cultuur kan een bijdrage leveren aan een goed schoolklimaat. Het derde terrein waar de notitie aandacht aan besteed is de *oriëntatie op de omgeving*. Het onderwijs heeft als taak leerlingen wegwijs te maken in de omgeving. In die omgeving is cultuur overal aanwezig en daarom dienen raakvlakken tussen de culturele omgeving en het onderwijs in curricula en methoden te worden aangescherpt.

Uitvoering

Voor de uitvoering van de beleidsvoornemens in de notitie sluit het departement in 1997 bestuursconvenanten met de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag en met vijf regionale 'combinaties' van provincies en grotere gemeenten. Het noorden met de provincies Friesland, Drenthe, Groningen en de steden Leeuwarden en Groningen; het oosten met de provincies Overijssel, Gelderland en de steden Zwolle, Enschede, Hengelo, Arnhem en Nijmegen; het zuiden met de provincies Noord-Brabant, Zeeland, Limburg en de steden Breda, Eindhoven, Den Bosch, Tilburg en Maastricht; het westen met de provincies Zuid- en Noord-Holland en de steden Haarlem en Leiden en het midden met de provincies Utrecht, Flevoland en de stad Utrecht.

Per convenantgebied wordt een regiegroep geformeerd die als taak krijgt interessante en vernieuwende projecten op te sporen. De financiering van de uitvoering geschiedt op basis van het zogenoemde 'matching fund' principe; Rijk en convenantpartners investeren ieder eenzelfde bedrag. Om te kunnen nagaan of de beleidsdoelen worden nagestreefd in de projecten, ontwikkelt het Rijk een toetsingskader voor de convenantgebieden. Daarin is niet alleen vastgelegd dat jaarlijks een projectplan aan het Ministerie moet worden overhandigd, maar het bevat ook criteria waaraan deze plannen moeten voldoen.

Een jaar na het verschijnen van de notitie *Cultuur en School*, in 1997, start het project Cultuur en School daadwerkelijk in alle regio's. Het blijkt voor de convenantpartners een hele opgave om te bepalen waaraan zij de extra gelden precies willen besteden.³ Dat heeft allereerst te maken met de 'tijdsdruk' waaronder men werkt; een maand vóórdat de projectplannen moeten worden ingediend, stuurt het Ministerie het bewuste toetsingskader pas. Maar het heeft ook te maken met de samenwerking die in ieder convenantgebied niet even soepel verloopt. De samenstelling van verschillende provincies en een aantal gemeenten is immers nieuw en moet verkend. Dat, terwijl het departement eist dat men zo spoedig mogelijk met een gezamenlijk 'provincieoverstijgend' plan komt.

2 Aan cultuureducatie wordt in de notitie *Cultuur en School* de volgende definitie gegeven (p. 12): 'Cultuureducatie omvat alle vormen van educatie waarbij kunst, bijvoorbeeld beeldende kunst, audiovisuele kunst, letteren, dans, drama, muziek en het materiële culturele erfgoed als doel of als middel worden ingezet. Cultuureducatie omvat een actieve en een receptieve component.'

3 Visser, I. de (1997). Convenantpartners nog in de clinch met cultuureducatie. *Kunst & Educatie*, 6(5), 24-26.

Advies

In 1998 brengen de Raad voor Cultuur en de Onderwijsraad gezamenlijke twee adviezen uit over beleid en uitvoering van het project Cultuur en School.⁴ De Raden stellen een aantal veranderingen voor. Ze wijzen er op dat de convenantstructuur eigenlijk niet aansluit bij de (onderwijs)praktijk; de rol van de scholen in de convenanten is niet goed geregeld, terwijl scholen toch het middelpunt moeten zijn van het beleid. De Raden adviseren daarom een landelijk beleidskader Cultuureducatie op te stellen. In dat landelijk beleidskader Cultuureducatie moeten de taken van de vijf partners die naast het Rijk betrokken zijn bij Cultuur en School duidelijk omschreven worden.⁵ Scholen moeten volgens de Raden een centrale rol krijgen in het project Cultuur en School. Dit kan door middelen direct beschikbaar te stellen aan de scholen. Scholen krijgen daarnaast in de visie van de Raden nadrukkelijk zelf de verantwoordelijkheid voor de deskundigheidsbevordering van de leraren. De culturele instellingen zullen zich door deze middelenverschuiving veel meer dan eerst moeten opstellen als 'cultureel ondernemer' en vraagrichter moeten werken.

Niet alleen de Raden wordt gevraagd een advies uit te brengen over Cultuur en School, het veld wordt ook geconsulteerd. In een onderzoek van Bureau ART komen scholen, provincies en gemeenten aan het woord over Cultuur en School.⁶ En hoewel de respondenten over het algemeen positief zijn over de opzet en resultaten van het project is er ook kritiek. Zo vindt men dat de sturing vanuit het Rijk verminderd moet worden en dat de procedures vereenvoudigd zouden kunnen worden. Gemeenten en provincies blijken wisselende ervaringen te hebben als het gaat om de communicatie en samenwerking met het Rijk. Sommige van hen zijn tamelijk optimistisch en vinden het Ministerie flexibel en coöperatief, andere ervaren het Ministerie als bureaucratisch en traag. In de uitvoeringspraktijk blijkt vooral het vraaggericht werken voor steunfunctie-instellingen en culturele instellingen moeilijk. Het vereist van hen een omslag in denken en werken die tijd en geduld vergt. Uit het onderzoek blijkt voorts dat het grootste deel van de projecten Cultuur en School gericht is op het voortgezet onderwijs. Daardoor heeft zich sinds de start van Cultuur en School in 1997 een verschuiving voorgedaan in de besteding van de gemeentelijk en provinciale budgetten. In een aantal convenantgebieden lag voor die tijd het accent op kunst en cultuur voor het primair onderwijs (omdat men daarvoor al over de infrastructuur beschikte). Nu verschuift de aandacht naar de basisvorming en soms ook naar de Tweede Fase voortgezet onderwijs.

Vervolgotitie

In 1999 verschijnt de *Vervolgotitie Cultuur en School*.⁷ Deze notitie kijkt allereerst terug op de resultaten van de eerste twee jaar van het project Cultuur en School. De toon van de notitie is enthousiast, hoewel men wel beseft dat er nog veel moet gebeuren. Zo toonde Cultuur en School zich vooral als een projectenbeleid en wordt geconstateerd dat scholen lang niet altijd voldoende met projecten uit de voeten kunnen. Bovendien is van een groot bereik - vooral in het voortgezet onderwijs - nog te weinig sprake. Mede naar aanleiding van het advies van de Raden bepleit de

4 Raad voor Cultuur & Onderwijsraad (1998). *Advies Cultuur en School*.

Raad voor Cultuur & Onderwijsraad (1998). *Cultuur en School : deel II. Gezamenlijk advies*. Den Haag: Raad voor Cultuur/Onderwijsraad.

5 Deze vijf partners zijn: provincies, gemeenten, scholen, culturele instellingen en ondersteuningsinstellingen.

6 Oijen, L. van & Zant, P. van der (1999). 'We zijn eigenlijk pas net begonnen': *eindverslag van een quick-scan naar de aanpak en opbrengsten van het project Cultuur en School*. Gouda: Bureau ART.

7 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (1999). *Vervolgotitie Cultuur en school*. Zoetermeer: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

notitie een voortgang van Cultuur en School, maar nu gericht op verbreding en verankering van de projecten in het beleid van de scholen en in het reguliere onderwijsprogramma. De drie prioriteitsgebieden vmbo, culturele diversiteit en cultureel erfgoed blijven gehandhaafd en hebben nog veel beleidsmatige aandacht nodig. Het departement betoogt verder vast te willen houden aan de gemaakte afspraken met de convenantpartners en de daarmee samenhangende matching van middelen.

Hoewel het departement zegt de mening van de Raden te delen, wordt met de adviezen relatief weinig gedaan. Zo vinden de Raden dat middelen direct beschikbaar gesteld moeten worden aan de scholen om vraagsturing te stimuleren. Het Ministerie vindt echter dat het met de introductie van cultuurbonnen voor het vak Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) zo'n vraagsturing voldoende stimuleert.⁸ Verder zegt de notitie hierover: 'De Raden stellen ook voor om de middelen uit de gemeentelijke en provinciale cultuurbegrotingen te verleggen naar de scholen. Dit is in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de lagere overheden.'⁹

Ook het advies van de Raden om een wettelijk landelijk beleidskader voor cultuureducatie op te stellen wordt niet opgevolgd. Het departement vindt dit een te zwaar instrument; wel worden in de notitie de taken van de verschillende overheden aangescherpt. Zo blijft het Ministerie verantwoordelijk voor de (wettelijke) verankering van cultuur in het onderwijsprogramma, het stimuleren van proefprojecten en voorbeeldmateriaal en de deskundigheidsontwikkeling van schoolleiding en docenten. Onder verantwoordelijkheid van de provincies en de vier grote steden vallen dan de steunfunctie-instellingen en de Centra voor kunsteducatie.

Het lokale onderwijsbeleid valt voorts onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten.

Het departement stelt verder voor - uitgaande van deze rolverdeling - de procedure met de éénjarige projectplannen aan te passen en met vierjarige plannen te gaan werken.

Actieplan Cultuurbereik

Het jaar 2000 staat in het teken van de cultuurnota 2001 – 2004 *Cultuur als confrontatie*.¹⁰ Hierin verwoordt de toenmalige staatssecretaris Rick van der Ploeg zijn beleidsvoornemens voor de komende vier jaar. Onderdeel van de Cultuurnota is het Actieplan Cultuurbereik. Het Actieplan is een samenwerkingsverband tussen IPO (Interprovinciaal Overleg), VNG (Vereniging van Nederlandse Gemeenten) en OCenW (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen). Het Actieplan bestaat uit drie onderdelen. Naast de onderdelen Cultuurbereik en Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving, werd Cultuur en School als onderdeel opgenomen in het Actieplan.

In navolging van het advies van Raad voor Cultuur en de Onderwijsraad en op basis reacties uit het veld, kiest het departement uiteindelijk toch voor een herstructurering van de convenantstructuur. In plaats van een regionale indeling van convenanten wordt het land nu verdeeld in twaalf provincies en dertig grote gemeenten. Deze stellen hun eigen vierjarige plannen op; de Stedelijke en Provinciale Programma's Cultuurbereik. Dit is het *decentrale* deel. In die programma's staat hoe op het gebied van Cultuur en School structurele relaties tussen scholen en culturele instellingen tot stand kunnen komen in plaats van alleen losse projecten, en met een evenredige financiële inzet

8 Met ingang van het schooljaar 1999-2000 is in de vierde klassen van havo en vwo het nieuwe vak Culturele en Kunstzinnige Vorming 1 (CKV1) integraal van start gegaan. Het vak is onderdeel van het algemeen verplicht deel binnen de Tweede Fase.

9 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (1999). *Vervolgotitie Cultuur en school*. Zoetermeer: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen; p. 21.

10 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (2000). *Cultuur als confrontatie. Cultuurnota 2001-2004*. Den Haag: SDU.

(een 1:1 verhouding). Hoofddoelen zijn: een goede informatievoorziening voor de scholen en vernieuwen en versterken van de educatieve infrastructuur. De vraag van het onderwijs dient daarbij uitgangspunt te zijn. Het *centrale* deel van Cultuur en School concentreert zich op de verankering van culturele activiteiten in het onderwijs, onder meer door het stimuleren van de vraag naar cultureel aanbod door scholen. De invoering van CKV-bonnen (ook wel vouchers genoemd) vormt daarbij een belangrijke impuls. Na de invoering van CKV-bonnen in de basisvorming en de Tweede Fase van havo/vwo, krijgen met ingang van het schooljaar 2003-2004 ook vmbo-leerlingen CKV-bonnen.

Tussentijdse bezinningen

In 2002 komt het departement met een voortgangsrapportage over Cultuur en School; hierin worden de resultaten en toekomstvisie besproken van vijf jaar Cultuur en School.¹¹ Het eerste deel van de rapportage bevat een overzicht van concrete resultaten sinds de start van het project. Het tweede deel gaat in op recente ontwikkelingen in het onderwijs en de plaats die cultuureducatie daarin kan innemen, de komende jaren. Tot nu toe lag veel nadruk op het voortgezet onderwijs, maar de komende tijd wil het departement om het draagvlak verder te versterken, het primair onderwijs – als beginpunt van culturele educatie in het onderwijs – juist extra aandacht geven. Bovendien moeten in het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie (Bve) meer mogelijkheden komen om deelnemers vaker en duurzamer in aanraking te laten komen met cultuur. De ontwikkeling van educatief aanbod op het gebied van erfgoed is aldus goed op gang gekomen, maar verdient nog meer stimulans, met name om tot een landelijke netwerkstructuur te komen. Dat heeft aan de ene kant te maken met relatieve achterstand in capaciteiten, maar aan de andere kant vooral ook met het tot voor kort ontbreken van een goede en efficiënte infrastructuur voor de erfgoededucatie.

De voortgangsrapportage meldt voorts dat de onderdelen Cultuur en School van de gemeentelijke en provinciale actieplannen passen binnen een ruim geformuleerd beleidskader, zodat er lokaal en regionaal accenten kunnen worden gelegd. Dat maakt dat er grote verschillen tussen de plannen zijn. Punt van zorg daarbij is, dat uit een aantal plannen blijkt dat soms de samenwerking tussen de cultuur- en de onderwijssector bij gemeenten en provincies nog maar moeizaam tot stand komt. De Actieplannen Cultuurbereik van de andere overheden strekken zich uit over een periode van vier jaar, waarbij voor eind 2002 en begin 2003 een zogenoemde mid-term review is voorzien. Het departement stelt dat dan het moment is om de balans op te maken over het huidige ruime beleidskader en ook de vraag te beantwoorden of er wellicht een meer gerichte prioritering nodig is van de inzet van middelen, waarbij mede gekeken zou kunnen worden naar de samenhang met andere geldstromen.

De visitatiecommissie Actieplan Cultuurbereik geeft in haar rapport *Van jonge mensen en de dingen die gaan komen* aan dat de samenwerkende overheden wel duidelijke keuzes moeten maken; er zijn nog te veel doelstellingen.¹² De commissie constateert ook dat het Actieplan Cultuurbereik resultaat heeft. Steeds meer mensen komen in hun eigen omgeving met cultuur in aanraking. Het proces verdient het met kracht te worden voortgezet. De visitatiecommissie bracht bezoeken aan dertig steden en twaalf provincies in Nederland. Vroegen de onderzoekers van de Erasmus Universiteit Rotterdam zich in de *Monitor Actieplan Cultuurbereik 1999-2001* af of alle beoogde effecten van het actieplan alleen in harde, kwantitatieve termen te meten zijn, de commissie constateert dat een

11 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (2002). *Cultuur en School*. Zoetermeer: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

12 Wester, M. (red.). (2003). *Van jonge mensen en de dingen die gaan komen. Rapportage over de jaren 2001 en 2002 door de visitatiecommissie cultuurbereik. Actieplan Cultuurbereik 2001-2004*.

dergelijke benadering inderdaad niet volstaat.¹³ Een kwalitatieve benadering is nodig om recht te doen aan de veranderingsprocessen die plaatsvinden, de nieuwe samenwerkingsvormen en de andere benaderingen van het publiek.

De visitatiecommissie stelt vast dat 'het actieplan na twee jaar nog maar net op vlieghoogte is'.¹⁴ Het Actieplan Cultuurbereik dient te worden voortgezet. Het meest opvallende in alle stedelijke en provinciale actieprogramma's, zo zegt de commissie, is de aandacht voor jongeren. Maar voor het onderdeel Cultuur en School vindt men dat er eigenlijk te weinig geld beschikbaar is om de mogelijkheden die in het onderwijs liggen te benutten. Voor het vergroten van het cultuurbereik nu en in de toekomst is het nodig om meer te investeren in cultuureducatie. Bovendien is meer samenhang nodig in het beleid gericht op cultuureducatie en de overheid zal cultuureducatie steviger moeten verankeren in het onderwijsbeleid. Amateurkunst en amateurkunstenaars zou men op deze plaatsen meer kunnen benutten voor cultuureducatieve activiteiten. Flankerend aan de benadering van jongeren via het onderwijs is er de benadering van jongeren in de buurten en de wijken. Ook hier geldt volgens de commissie dat dit een grote inspanning vraagt en dat cultuurmiddelen alleen niet volstaan; ook andere geldstromen zijn daarvoor nodig.

2. Werkwijze en resultaten inventarisatie

Het nu volgende deel van dit artikel beschrijft als eerste welke keuzes gemaakt zijn bij de inventarisatie van beleidsonderzoeken Cultuur en School. Daarna volgt de analyse van de verzamelde beleidsonderzoeken op verschillende onderwerpen, zoals opdrachtgever en onderwijstype. De bevindingen die voortkomen uit deze analyse vormen de aanzet voor de aanbevelingen in het derde deel.

Criteria

Het eerste en belangrijkste doel van de inventarisatie was om een actuele, nationale collectie beleidsonderzoek Cultuur en School samen te stellen die voor iedere belangstellende toegankelijk is en die up-to-date wordt gehouden door Cultuurnetwerk Nederland.

Deze collectie dient een zo volledig mogelijk overzicht te geven van beleidsonderzoek dat is verricht (en wordt) in het kader van het project Cultuur en School. Onder beleidsonderzoek wordt hier verstaan: toegepast wetenschappelijk onderzoek, veelal sociaal-wetenschappelijk en sociologisch van aard, ten behoeve van ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid.¹⁵

Voor de inventarisatie zijn bepaalde criteria geformuleerd die ook zijn gebruikt bij de selectie van de beschikbare onderzoeken en andere relevante literatuur. Deze criteria worden in de toekomst ook gebruikt bij de uitbreiding van de collectie. Het eerste criterium is het jaar 1996. In dit jaar kwam de notitie *Cultuur en School* uit; het startsein van het project. Omdat het gaat om een Nederlands beleidsinstrument zijn alleen Nederlandse publicaties geïnventariseerd. Een ander criterium was, dat de geselecteerde onderzoeken gericht moeten zijn op het cultuureducatieve beleid van de drie 'overheidslagen': het Ministerie, de provincies en de gemeenten. Ook beleidsonderzoek dat gericht

13 Hitters, E. & IJdens, T. (red.). (2003). *Monitor Actieplan Cultuurbereik 1999-2001. Voorbereiding en vormgeving van stedelijke en provinciale Provincies Cultuurbereik*. Rotterdam: Erasmus Centrum voor Kunst- en Cultuurwetenschappen.

14 Wester, M. (red.). (2003). *Van jonge mensen en de dingen die gaan komen. Rapportage over de jaren 2001 en 2002 door de visitatiecommissie cultuurbereik. Actieplan Cultuurbereik 2001-2004*; p. 32.

15 Hoogerwerf, A. (1998). *Het ontwerpen van beleid; een handleiding voor de praktijk en resultaten van onderzoek*. Enschede.

is op ondersteuningsinstellingen en scholen is meegenomen in de inventarisatie. Scholen zijn immers het onderwerp van het beleidsinstrument en de ondersteuningsinstellingen behoren tot de infrastructuur van het beleidsterrein. Afstudeerscripties die voldeden aan deze criteria zijn eveneens meegenomen bij de inventarisatie. Tijdschriftartikelen over Cultuur en School niet, omdat het hier niet om onderzoek gaat. Enkele beleidsnotities (hoewel geen onderzoek) zijn ook opgenomen, omdat zij het beleidskader schetsen van Cultuur en School.

Bronnen en opbrengst

Er is in verschillende collecties gezocht naar publicaties die relevant waren. Collecties waarin gezocht is, zijn de collectie van Cultuurnetwerk, de Boekmanstichting, het Ministerie van OCenW, de VNG, het NIWI (Nederlands Instituut voor Wetenschappelijke Informatiediensten) en Picarta.¹⁶ Daarnaast is de convenantpartners van Cultuur en School een brief gestuurd met de vraag of zij beschikten over relevante publicaties voor de inventarisatie. Ook aan de leden van de projectgroep Cultuur en School van het departement is gevraagd of zij relevante publicaties hadden of kenden. Uit deze bronnen is uiteindelijk een definitieve literatuurlijst samengesteld waaruit dubbele publicaties zijn verwijderd. Op de uiteindelijke inventarisatie (lees: literatuur) lijst staan nu 48 publicaties.

Kenmerken/variabelen om de publicaties te analyseren

De geïnventariseerde publicaties zijn ingedeeld in categorieën met behulp van de volgende kenmerken:

- jaar van publicatie
- opdrachtgever
- plaats in het beleidsveld
- vorm onderzoek
- onderwijstype
- methoden van onderzoek.

Resultaten

Jaar van publicatie

De geïnventariseerde onderzoeken zijn gepubliceerd in de periode tussen 1996 en april 2003. Voor deze tijdspanne is gekozen omdat in 1996 de beleidsnotitie *Cultuur en School* uitkwam. In totaal zijn er 48 publicaties geselecteerd. Negen van deze 48 publicaties zijn geen onderzoeken, maar zijn wel geselecteerd omdat zij het beleidskader schetsen van Cultuur en School. Vijf van de 48 publicaties zijn scripties.

16 Picarta is een geïntegreerde multimateriaal database met aanvraag-faciliteiten en toegang tot o.a. online bronnen en elektronische documenten. Zie: www.picarta.nl

Tabel 1

Jaar	Aantal gepubliceerde onderzoeken
1996	3
1997	5
1998	3
1999	18
2000	10
2001	4
2002	4
2003	1
Totaal	48

De tabel laat zien dat in de jaren 1999 en 2000 de meeste beleidsonderzoeken zijn gepubliceerd; respectievelijk achttien en tien. Dit kan te maken met het feit dat in 2001 de nieuwe cultuurplanperiode begon. Vaak is het einde van een cultuurplanperiode reden om te onderzoeken of het gevoerde beleid resultaat heeft gehad. Alle onderzoeken die gepubliceerd zijn na april 2003 zijn (nog) niet opgenomen in selectie. Deze waren op het moment van schrijven van dit artikel nog niet verschenen.

Opdrachtgever

Er is voorts gekeken naar de opdrachtgevers van de onderzoeken. Omdat sommige publicaties meerdere opdrachtgevers hebben is het totale aantal publicaties hoger dan het aantal publicaties dat is opgenomen.

Tabel 2

Soort/opdrachtgever	Aantal gepubliceerde onderzoeken
Rijksoverheid (C&S, OCenW, erfgoed actueel)	26
Provincie (IPO)	3
Gemeente (VNG)	3
Koepelorganisaties (LOKV, SLO, Cultuurnetwerk)	2
Branchevereniging (VKV)	1
Eerstelijns/kunstinstellingen	1
Scriptie	5
Geen	1
Beleidskader	9
Totaal	51

Uit tabel 2 blijkt dat de Rijksoverheid de grootste opdrachtgever is van beleidsonderzoeken met als onderwerp Cultuur en School. Vooral de departementale projectgroep Cultuur en School en Bureau Erfgoed Actueel hebben vaak opdracht gegeven tot het uitvoeren van onderzoek. Andere overheidslagen, zoals provincies en gemeenten gaven beduidend minder opdracht tot onderzoek.

Plaats in het beleidsveld

De publicaties zijn geanalyseerd op de plaats in het beleidsveld.

Tabel 3

Beleidsveld	Aantal gepubliceerde onderzoeken
Landelijk (onderwijs)beleid, Inspectie	14
Provinciaal cultuur- en onderwijsbeleid	2
Scholen (p.o./v.o./bve)	20
Culturele- erfgoedinstellingen, kunstenaars	5
Steunfunctie-instellingen	2
Onderwijskoepel en – ondersteuningsorganisaties	3
Instellingen kunstzinnige vorming	1
Overig	1
<i>Totaal</i>	<i>48</i>

Uit tabel 3 blijkt dat de meeste publicaties *de scholen* als object van onderzoek hebben. Dit ligt voor de hand omdat het project Cultuur en School primair gericht is op het onderwijs. Toch is het verrassend dat naar de ondersteunende instellingen en de culturele instellingen nauwelijks onderzoek is gedaan. Zij zijn uiteindelijk vaak degenen die het beleid in de praktijk uitvoeren. Goede tweede zijn de onderzoeken gericht op het *landelijke beleid* Cultuur en School. Hierbij moet wel vermeld worden dat de nota's die zijn toegevoegd als beleidskader ook vallen onder de categorie 'landelijk beleid.'

Vorm onderzoek

Welke vorm hebben de onderzoeken die zijn opgenomen? Te onderscheiden vallen hierbij: inventariserend onderzoek dat zich richt op de vraag 'Wat wordt er op dit moment gedaan?'. Monitorend onderzoek is onderzoek waarbij dezelfde situatie op verschillende momenten gemeten wordt; het volgt een situatie en beschrijft deze. Evaluerend onderzoek tenslotte richt zich op effecten van beleidsinstrumenten.

Tabel 4

Vorm onderzoek	Aantal gepubliceerde onderzoeken
Inventariserend	27
Monitorend	3
Evaluerend	7
Historisch	1
Beleid	10
<i>Totaal</i>	<i>48</i>

De onderzoeken zijn vooral inventariserend van aard. In veel mindere mate wordt evaluatief onderzoek uitgevoerd. Ook wordt er weinig monitorend onderzoek verricht. Dit lijkt erop te wijzen dat er vooral onderzoek wordt uitgevoerd voorafgaand aan beleid en dat veel minder wordt gekeken of beleid ook daadwerkelijk de gewenste resultaten oplevert.

Onderwijstype

Omdat het beleidsinstrument Cultuur en School vooral is gericht op het onderwijs, is gekeken op welk onderwijstype de onderzoeken dan specifiek gericht zijn. Omdat sommige publicaties meerdere onderwijstypen als onderwerp hebben, is het totale aantal publicaties hoger dan het aantal publicaties dat is opgenomen.

Tabel 5

Onderwijstype	Aantal gepubliceerde onderzoeken
Primair onderwijs	20
Voortgezet onderwijs (havo/vwo)	18
Vmbo	1
Beroeps- en volwasseneducatie (Bve)	3
Overig	1
Geen	16
<i>Totaal</i>	<i>59</i>

Vooral het primair onderwijs mag zich verheugen in ruime aandacht van onderzoekers (en opdrachtgevers). In iets mindere mate is het voortgezet onderwijs onderwerp van onderzoek. De overige onderwijstypen komen er echter bekaaid af. Hieruit blijkt dat het project Cultuur en School zich voornamelijk afspeelt in het primair en voortgezet onderwijs en dat de overige onderwijssoorten een marginale plaats innemen. Interessant is dat slechts één onderzoek gericht is op het vmbo. Dit terwijl het vmbo al sinds 1997 één van de drie prioriteiten is van Cultuur en School. Dit vertaalt zich echter niet in aandacht van de onderzoekers (of opdrachtgevers). De Bve-sector (Beroeps- en volwasseneducatie) komt er iets beter af. Ook deze onderwijssector krijgt al vanaf de start van het project Cultuur en School gelden van het departement. Maar al met al is ook naar de Bve-sector weinig onderzoek gedaan.

Er is ook gekeken naar de vorm die de onderzoeken hebben die gedaan zijn naar de verschillende onderwijstypen. De onderzoeken die zijn gedaan, zijn vooral inventariserend van aard. Dit geldt eigenlijk voor alle onderwijstypen, met dit verschil dat er meer onderzoeken zijn verricht naar het primair en voortgezet onderwijs en hier het verschil dus meer opvalt.

Methoden van onderzoek

Welke methoden van onderzoek hebben de onderzoekers bij hun onderzoek gebruikt om hun data te verzamelen?

Tabel 6

Methoden	Aantal gepubliceerde onderzoeken
Archiefonderzoek/bronnenonderzoek e.d.	10
Mondelinge interviews	13
Casestudies/observaties e.d.	1
Telefonische enquête	16
Schriftelijke vragenlijst	7
Niet nader in te delen	12
<i>Totaal</i>	<i>59</i>
Kwalitatief	16
Kwantitatief	14
Beide	7
Niet van toepassing	11
<i>Totaal</i>	<i>48</i>

De tabel 6 laat zien dat voor het uitvoeren van de onderzoeken gebruik is gemaakt van verschillende methoden van onderzoek. Sommige maken gebruik van een combinatie van methoden, bijvoorbeeld zowel de schriftelijke vragenlijst als mondelinge interviews en van sommige onderzoeken was niet te achterhalen welke methoden gebruikt zijn (zie de categorie 'niet nader in te delen'). De telefonische enquête is, zo blijkt, de meest gebruikte onderzoeksmethode. Ook worden veel mondelinge interviews afgenomen en wordt veel archief/bronnenonderzoek verricht. In veel mindere mate wordt gebruik gemaakt van de schriftelijke vragenlijst om data te verzamelen. Verder is te zien dat er verhoudingsgewijs ongeveer evenveel kwalitatief als kwantitatief onderzoek is verricht.

3. Constateringen

Wat kan er geconstateerd worden op basis van de voorgaande analyse van de beleidsonderzoeken Cultuur en School? Cultuur en School kenmerkt zich als een tamelijk één dimensionaal projectenbeleid. De (inventariserende) onderzoeken richten zich vooral op wat er op een bepaald moment gedaan wordt, bijvoorbeeld in de scholen. Effecten van het beleidsinstrument Cultuur en School zijn veel minder onderwerp van onderzoek. Wanneer er geëvalueerd wordt, betreft het alleen evaluatie van specifieke projecten.

Prioriteiten

Al sinds 1997 noemt Cultuur en School drie prioriteiten vanwege hun achterstand binnen de onderwijssector. Dit zijn vmbo, culturele diversiteit en cultureel erfgoed. In de geselecteerde beleidsonderzoeken wordt echter in veel mindere mate aandacht besteed aan deze prioriteiten. Van de bijna vijftig gaat er zegge en schrijve één over het vmbo. Drie gaan er over de Bve-sector (Beroeps- en volwasseneneducatie). De overige zijn allemaal gericht op het primair of het voortgezet onderwijs. Ook de andere prioriteiten cultureel erfgoed en culturele diversiteit krijgen weinig aandacht in beleidsonderzoek. Naar culturele diversiteit in het onderwijs is zegge en schrijven één onderzoek uitgevoerd, naar de rol van cultureel erfgoed in het onderwijs iets meer. Dit waren overigens allemaal inventariserende onderzoeken in opdracht van de projectgroep Cultuur en School en Bureau Erfgoed Actueel. Van der Zant komt tot dezelfde conclusie: 'In veel plannen worden de thema's genoemd, die door het Ministerie van OCenW zijn geformuleerd als speerpunten voor Cultuur en School: vmbo, erfgoed en culturele diversiteit. Erfgoed is niet alleen het meest genoemde thema, het lijkt er ook op dat in veel plannen de doorleving van dit thema hoog is: veel provincies en gemeenten willen er ook echt wat mee. Dat kan ik helaas niet zeggen van diversiteit en vmbo. Vaak wordt het vmbo alleen genoemd, zonder dat er wordt ingegaan op de vraag wat het betekent om cultuureducatie in het vmbo te ontwikkelen. In slechts enkele plannen wordt er aandacht besteed aan de Bve-sector, met name de ROC's. De Bve-sector wordt vaak vergeten als het gaat om kunst en cultuur, terwijl dat toch een belangrijke en omvangrijke sector is.'¹⁷

Dat er weinig beleidsonderzoek is verricht naar de prioriteiten wil nog niet zeggen dat er daarmee weinig aandacht is besteed aan de prioriteiten. Dat wordt er wel degelijk, maar dan vooral in specifieke projecten op uitvoerend niveau en niet op beleidsniveau.

17 Zant, P. van der (2001). *Een visie op de Cultuur & School-plannen : tekst van een korte presentatie van Peter van der Zant, Bureau ART*. Gouda: Bureau ART; p.2.

Bereik doelstellingen

Aan het bereiken van de doelstellingen van het project Cultuur en School wordt in beleidsonderzoek weinig aandacht besteed. Er zijn vooral inventariserende onderzoeken uitgevoerd die ingaan op de situatie – bijvoorbeeld van een project – en daar een beschrijving van geven. Ook onderzoek dat zich richt op de drie inhoudelijke doelstellingen van Cultuur en School, namelijk de onderwijsinhoud, het klimaat van de school en de oriëntatie op de omgeving ontbreken nagenoeg. Van de bijna vijftig onderzoeken is er één die getracht heeft een antwoord te zoeken op het bereiken van de doelstelling 'verbeteren cultureel klimaat van de school'.¹⁸

In de voortgangsrapportage Cultuur en School uit 2002 wordt betoogd dat 'versterken van de digitale mogelijkheden voor cultuureducatie' een van de kenmerken is van het project.¹⁹ Maar ook hier is geen beleidsonderzoek naar gedaan. Van der Zant merkt hierover op: 'Slechts een handjevol plannen bevat passages over informatie- en communicatietechnologie. Het betreft meestal alleen websites met cultuuraanbod. Met ICT zou veel meer gedaan kunnen worden dan alleen websites met informatie'.²⁰

Evaluatie

Zoals eerder opgemerkt, is veel onderzoek dat verricht is inventariserend van aard. Dit houdt in dat het onderzoek vooral een beschrijving geeft van de huidige situatie. Evaluatieonderzoek wordt nauwelijks uitgevoerd. Wanneer er wel geëvalueerd wordt dan betreft het de evaluatie van een specifiek project en niet van de doelstellingen. Een beleidscyclus bestaat uit zes deelprocessen te weten; agendavorming, beleidsvoorbereiding, beleidsbepaling, beleidsuitvoering, beleidsevaluatie en terugkoppeling.²¹ Tijdens de beleidsvoorbereiding wordt vaak inventarisatieonderzoek uitgevoerd. Dit met als doel te achterhalen wat er binnen het beleidsveld op dit moment gebeurt en om knelpunten te signaleren, zodat hier beleid voor kan worden gemaakt. Tijdens de fase van beleidsuitvoering vindt vaak monitorend onderzoek plaats, zodat de beleidsuitvoering gevolgd kan worden. In fase vijf, de beleidsevaluatie, wordt evaluatieonderzoek uitgevoerd om te achterhalen of het beleid zijn doelen heeft bereikt. Omdat er nauwelijks monitorend en evaluerend onderzoek is uitgevoerd, is het zeer moeilijk te achterhalen of het gevoerde beleid ook daadwerkelijk de gewenste effecten heeft (gehad). Ook in ander onderzoek wordt geconcludeerd dat er weinig geëvalueerd wordt door zowel Rijk als gemeenten. Sorgdrager betoogt: 'Het zou goed zijn vast te stellen wat er uiteindelijk terechtkomt van al die verplichtingen die binnen de cultuurnotaperiode worden aangegaan. Het ontbreken van evaluatie is helaas inherent aan de cultuurnotasystematiek.'²² Bureau ART stelt vast: 'De meeste projecten worden wel geëvalueerd, maar de meeste evaluaties hebben vooral betrekking op het proces en eventuele verbeteringsmogelijkheden, maar niet op het uiteindelijke resultaat. Dit heeft onder andere te maken met het gebrek aan concrete (meetbare) doelstellingen op alle niveaus. Zo worden de doelstellingen van het Ministerie als vaag en nauwelijks meetbaar ervaren, maar ook op schoolniveau worden nauwelijks meetbare doelstellingen geformuleerd. De helft van de scholen waarmee in het kader van dit onderzoek werd gesproken heeft geen expliciete (laat staan meetbare)

18 Oostwoud-Wijdenes, J. & Hoorn, M. van (1997). *Onderzoek cultuurtrajecten 12 – 16: nieuwe initiatieven in de kunsteducatie*. Amsterdam/Utrecht: SCO-Kohnstamm Instituut/LOKV.

19 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (2002). *Cultuur en School*. Zoetermeer: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

20 Zant, P. van der (2001). *Een visie op de Cultuur & School-plannen : tekst van een korte presentatie van Peter van der Zant, Bureau ART*. Gouda: Bureau ART; p.6.

21 Hoogerwerf, A. (1998). *Het ontwerpen van beleid; een handleiding voor de praktijk en resultaten van onderzoek*. Enschede.

22 Sorgdrager, W. (2002). Een vrije ruimte voor kunst in het cultuurbeleid. *Boekmancahier*. 51, 83-86.

doelstellingen geformuleerd voor het resultaat van het project [...] Bij een aantal provincies en gemeenten bestaat behoefte aan ondersteuning vanuit het Ministerie om een goede evaluatiesystematiek te ontwikkelen. Deze evaluatiesystematiek zou ook moeten ophelderen door wie op welk niveau nu welke informatie moet worden verzameld over het project.²³

Blijkbaar is het niet nieuw – niet voor de cultuursector zelf en niet voor het departement – dat er beter geëvalueerd moet worden. Met enige regelmaat blijkt uit onderzoek dat er grote behoefte is aan een goede evaluatiesystematiek maar ook aan de formulering van goed meetbare doelen. Dan luidt de vraag: Waarom is deze evaluatiesystematiek er nog niet?

Randvoorwaarden, infrastructuur en inhoud

In de beleidsonderzoeken die zijn uitgevoerd zit weinig lijn of structuur. Zij zijn niet cumulatief maar gaan in op een willekeur van onderwerpen. Er wordt onderzocht wat op dat moment van pas komt, bijvoorbeeld wanneer er een nieuwe cultuurnota aankomt. Damen, Haanstra en Henrichs komen tot een soortgelijke conclusie. In *Een kwarteeuw onderzoek naar kunst- en cultuureducatie in Nederland* inventariseren zij alle onderzoekspublicaties die sinds 1973 zijn verschenen over kunstzinnige vorming in Nederland. Zij zeggen over de geïnventariseerde onderzoeken: 'Anderzijds zijn de kwalificaties fragmentarisch, ad-hoc en niet-theoriegestuurd nog steeds van toepassing op de meerderheid van het verrichte onderzoek.'²⁴

Beleidsresearch zou eigenlijk in moeten gaan op drie terreinen in het cultuurveld (of specifieker het beleidsterrein Cultuur en School) te weten de randvoorwaarden, de infrastructuur en de beleids- en onderwijsinhoud. Het tot nu toe verrichtte onderzoek richt zich voornamelijk op de randvoorwaarden van Cultuur en School. Er wordt ingegaan op de uitvoering van de projecten, de deelname aan culturele activiteiten en de verstrekking van CKV-bonnen (vouchers).

Naar de infrastructuur is veel minder onderzoek gedaan. Er is een aantal onderzoeken verricht naar de steunfunctie instellingen kunstzinnige vorming en naar de culturele instellingen. Er is geen onderzoek verricht naar bijvoorbeeld de rollen van de verschillende overheidslagen, de taken van de instellingen en de samenwerking tussen de verschillende partijen. Van der Zant zegt hierover: 'In iets meer dan de helft van de [Actie]plannen wordt aandacht besteed aan de ondersteuningsstructuur van het onderwijs. Op dit punt vertonen de plannen een grote diversiteit. In sommige plannen wordt de ondersteuningsstructuur in het geheel niet genoemd, in andere plannen staat een centrum voor kunstzinnige vorming en/of een steunfunctie kunstzinnige vorming centraal.'²⁵ Blijkbaar wordt er in de plannen al weinig aandacht besteed aan de infrastructuur. En daardoor in nog mindere mate aan onderzoek.

Ditzelfde geldt voor onderzoeken naar de beleids- of onderwijsinhoud. Inventariserend onderzoek gaat niet in op de manier waarop culturele activiteiten geïmplementeerd worden in het beleid van de onderwijsinstellingen. Hierdoor blijven projecten Cultuur en School hun ad-hoc status behouden. Uit onderzoek blijkt dat scholen die wel beleid hebben actiever zijn op het gebied van culturele

23 Oijen, L. van & Zant, P. van der (1999). 'We zijn eigenlijk pas net begonnen': eindverslag van een quick-scan naar de aanpak en opbrengsten van het project Cultuur en School. Gouda: Bureau ART; p. 9.

24 Damen, M-L., Haanstra, F. & Henrichs, H. (2002). *Een kwarteeuw onderzoek naar kunst- en cultuureducatie in Nederland*. (Cultuur + Educatie 4). Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland; p. 125.

25 Zant, P. van der (2001). *Een visie op de Cultuur & School-plannen : tekst van een korte presentatie van Peter van der Zant, Bureau ART*. Gouda: Bureau ART; p.5.

activiteiten dan scholen die dit niet hebben.²⁶ Maar op veel scholen blijven projecten ad-hoc. Zelfs nadat scholen culturele activiteiten hebben aangeboden wordt geen beleid geformuleerd. Terwijl juist voor het welslagen van het project Cultuur en School het van groot belang is dat scholen beleid gaan formuleren voor culturele activiteiten. En als de scholen moeite hebben met het schrijven van beleid moeten ze hierbij geholpen worden. Uit onderzoek van Bureau ART onder schoolbesturen blijkt dat er waarschijnlijk een grote behoefte is aan een Handreiking Culturele Activiteiten, vooral in het voortgezet en iets minder in het primair onderwijs.²⁷ Het zou, volgens het onderzoek, dan vooral een praktische handleiding moeten zijn met veel tips, concrete adviezen, eenvoudige modellen en voorbeelden.

Vraagsturing en de positie van het onderwijs

Alleen het voornemen om vraagsturing – en de versterking van de positie van het onderwijs – te stimuleren is niet voldoende. Van der Zant: 'Driekwart van de plannen bevat passages over vraagsturing en hoe de vraagzijde (de positie van het onderwijs) te versterken. Meestal wordt getracht vraagsturing of in elk geval vraaggericht werken te realiseren door het creëren van overlegstructuren of van netwerken. Soms wordt deze vanuit de gemeente geïnitieerd, soms vanuit de steunfunctie. Het zijn doorgaans overleggen met vertegenwoordigers van cultuurinstellingen en van onderwijsinstellingen.'²⁸

Bureau ART: 'Bij de beoordeling van de projectaanvragen en bij de verankering van de projecten in de ambtelijke organisatie lijkt het zwaartepunt meer bij 'cultuur' dan bij 'onderwijs' te liggen. De positie van het onderwijs zou in het project Cultuur en School dan ook versterkt kunnen worden.'²⁹ Uit het gezamenlijke advies van de Raden blijkt dat ook zij vinden dat cultuureducatie een steviger plaats moet innemen in het onderwijsprogramma: 'Vraaggericht werken vereist in de praktijk zowel van de scholen als van de steunfuncties een omslag in denken, die tijd en geduld vergt.'³⁰ Ook in de voortgangsrapportage Cultuur en School van het Ministerie van OCenW uit 2002 staat dat deze omslag broodnodig is.³¹

In het visitatierapport van het Actieplan Cultuurbereik wordt betoogd dat, zolang scholen nog niet zelf in staat zijn om de vraag te ontwikkelen, intermediaire instellingen als de steunfunctie-instelling kunstzinnige vorming hiermee kunnen helpen, zodat een gezamenlijk leereffect ontstaat.³²

26 Konings, F.E.M. (1997). *School én cultuur? : onderzoeksverslag over de notitie Cultuur en School*. Rotterdam.

27 Zant, P. van der (2000). *Hoe helpen we ze?: verslag van een onderzoek naar de behoefte aan een 'Handreiking culturele activiteiten in het onderwijs'*. Gouda: Bureau ART.

28 Zant, P. van der (2001). *Een visie op de Cultuur & School-plannen : tekst van een korte presentatie van Peter van der Zant, Bureau ART*. Gouda: Bureau ART; p. 5.

29 Oijen, L. van & Zant, P. van der (1999). *'We zijn eigenlijk pas net begonnen': eindverslag van een quick-scan naar de aanpak en opbrengsten van het project Cultuur en School*. Gouda: Bureau ART; p. 5.

30 Raad voor Cultuur & Onderwijsraad (1998). *Cultuur en School : deel II. Gezamenlijk advies*. Den Haag: Raad voor Cultuur/Onderwijsraad.

Raad voor Cultuur & Onderwijsraad (1998). *Advies Cultuur en School*.

31 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (2002). *Cultuur en School*. Zoetermeer: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

32 Wester, M. (red.) (2003). *Van jonge mensen en de dingen die gaan komen. Rapportage over de jaren 2001 en 2002 door de visitatiecommissie cultuurbereik. Actieplan Cultuurbereik 2001-2004*.

Aanbevelingen

Wil het project Cultuur en School een geslaagd project worden dat zijn doelstellingen bereikt, dan zouden er dingen moeten veranderen. Het project moet van een ééndimensionaal, randvoorwaardenscheppend beleid naar een driedimensionaal beleid; naast de aandacht die er moet zijn voor de randvoorwaarden, moet er ook aandacht besteed worden aan de infrastructuur en de beleids- en onderwijsinhoud. Als er meer aandacht aan de infrastructuur wordt besteed, zal het project ook meer samenhang gaan vertonen. Goede overlegstructuren tussen de verschillende partijen en overheidslagen zijn hierbij van belang. Voorts moeten scholen gestimuleerd en geholpen worden met het formuleren van beleid voor culturele activiteiten.

Auteur is werkzaam bij Cultuurnetwerk Nederland.

[Link naar literatuur en websites Zicht op... beleidsonderzoek Cultuur en School](#)